

Η συμβολή των μικροδιδασκαλιών στην ανάπτυξη οριζόντιων ικανοτήτων στους εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

The contribution of microteaching in the development of horizontal skills in the teachers of Primary and Secondary education

Ιωσήφ Φραγκούλης, *Av. Καθηγητής ΑΣΠΑΙΤΕ, sfaka@otenet.gr*

Iosif Frangkoulis, *Associate Professor of ASPETE, sfaka@otenet.gr*

Περίληψη: Στην εργασία αναλύεται το θεωρητικό πλαίσιο υλοποίησης των μικροδιδασκαλιών στην προετοιμασία των μελλοντικών εκπαιδευτικών καθώς και στην επιμόρφωση των ήδη υπηρετούντων. Παρουσιάζονται οι δεξιότητες που αναπτύσσουν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο υλοποίησης των μικροδιδασκαλιών, καθώς και οι χώροι εφαρμογής του μοντέλου της μικροδιδασκαλίας. Αναλύεται ο όρος οριζόντιες ικανότητες, όπως αυτός προσδιορίζεται στις σύγχρονες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες και παρουσιάζονται οι σημαντικότερες από αυτές, όπως περιγράφονται στα θεσμικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εργασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση ενδεικτικών δραστηριοτήτων μέσω των οποίων είναι δυνατή η ανάπτυξη οριζόντιων ικανοτήτων στο πλαίσιο υλοποίησης των μικροδιδασκαλιών.

Λέξεις κλειδιά: μικροδιδασκαλίες, δεξιότητες, οριζόντιες ικανότητες

Abstract: In this paper the theoretical framework of conducting microteaching in the preparation of future teachers, the training of teachers who teach in schools, is analysed. We present the skills teachers develop in the framework of microteaching, together with the areas of application of the microteaching model. The term “horizontal skills” is analysed as it is determined in the current socio-economic circumstances and the basic of these skills are presented, as described in European Union official documents. The paper concludes with a presentation of indicative activities through which it is possible to develop horizontal skills in the framework of conducting microteaching.

Key-words: microteaching, skills, competences

Εισαγωγή

Στη σύγχρονη μεταβιομηχανική εποχή τα όρια μεταξύ εκπαίδευσης και κατάρτισης απαλούνται αφού οι εργαζόμενοι δεν χρειάζεται να εκτελούν μόνο μηχανιστικές διαδικασίες αλλά να μπορούν να παίρνουν πρωτοβουλίες και να αναλαμβάνουν νέους σύνθετους ρόλους

(Jarvis, 2004). Επομένως απαιτείται να κατανοούν ευρύτερα τα ζητήματα και να έχουν ικανότητες στοχοθεσίας και προγραμματισμού, δημιουργικότητας, ανάληψης πρωτοβουλιών, επίλυσης προβλημάτων και επικοινωνίας, διαπραγμάτευσης και χρήσης μαθησιακών πηγών (Κόκκος, 2005).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση από το μέσο της δεκαετίας του '90 αντιλαμβάνεται ολοένα και περισσότερο ότι είναι ανάγκη ο σημερινός πολίτης να εξοπλιστεί, εκτός από βασικές τεχνικές γνώσεις, με κοινωνικές ικανότητες και δεξιότητες. Ωστόσο, ο ορισμός των *κοινωνικών ικανοτήτων* δεν αποτελεί μια εύκολη διαδικασία. Στη βιβλιογραφία τις συναντά κανείς με διάφορες ονομασίες και με διαφορετικό περιεχόμενο. Επομένως πρέπει να διαχωριστεί η έννοια της *ικανότητας* από την έννοια της *δεξιότητας*, ώστε να διασαφηνιστεί αν ο στόχος είναι η απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων ή ανάπτυξη κοινωνικών ικανοτήτων.

Σύμφωνα με το CEDEFOP(2002) ως *δεξιότητα* ορίζεται η γνώση και η εμπειρία που έχει το άτομο και είναι αναγκαία για την εκτέλεση ενός συγκεκριμένου καθήκοντος ή μιας εργασίας, ενώ ως *ικανότητα* ορίζεται η αποδεδειγμένη δυνατότητα του ατόμου να αξιοποιεί τεχνογνωσία, δεξιότητες, προσόντα ή γνώσεις ώστε να διαχειρίζεται με επιτυχία, τόσο οικείες όσο και νέες επαγγελματικές καταστάσεις και απαιτήσεις. Η δεξιότητα αφορά συνήθως την εκτέλεση εργασιών που μαθαίνονται μέσα από πρακτική άσκηση, χωρίς να απαιτείται μεγάλη εμπάθυνση στη λογική που υπάρχει πίσω από αυτές.

Με βάση τις προαναφερόμενες διαφοροποιήσεις, προτείνουμε τη χρήση του όρου “*οριζόντιες ικανότητες*”, αντί του όρου “*κοινωνικές δεξιότητες*”, υπό την έννοια ότι αυτές καλύπτουν εγκάρσια όλες τις δραστηριότητες της ανθρώπινης παρέμβασης σύμφωνα με τις νέες απαιτήσεις της αγοράς εργασίας και τις σύγχρονες κοινωνικές απαιτήσεις. (Παπαδάκης & Φραγκούλης, 2005).

1. Μικροδιδασκαλία

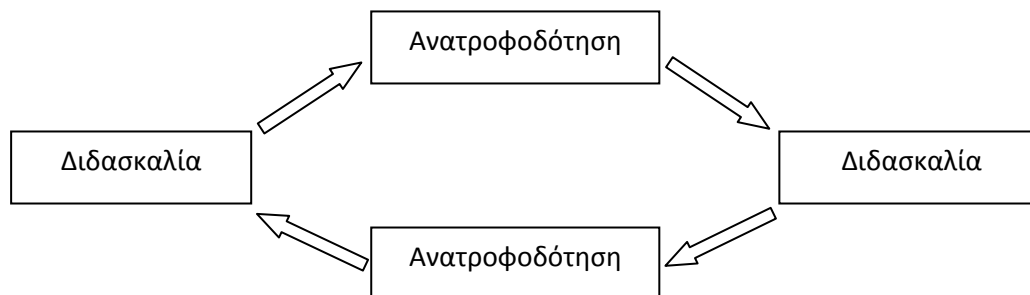
Η μικροδιδασκαλία αποτελεί μια μέθοδο επιμόρφωσης η οποία χρησιμοποιείται συχνά στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Στο πλαίσιο αυτής της μεθόδου ένας υποψήφιος εκπαιδευτής διδάσκει ένα μικρό μέρος ενός ωριαίου μαθήματος από μια διδακτική ενότητα σε μια μικρή ομάδα εκπαιδευομένων συναδέλφων υπό την εποπτεία του επόπτη καθηγητή. Ως τεχνική αν οργανωθεί και υλοποιηθεί με σωστό τρόπο μπορεί να συμβάλει στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτών ενηλίκων.

Η μικροδιδασκαλία επινοήθηκε το 1963 με σκοπό την ανάπτυξη των δεξιοτήτων διδασκαλίας. Εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στο Πανεπιστήμιο του Στάνφορντ στις ΗΠΑ, όταν ένα πειραματικό σχέδιο για την αναγνώριση των δεξιοτήτων διδασκαλίας ήταν σε εξέλιξη υπό την καθοδήγηση και επίβλεψη των καθηγητών Bush, Allen, McDonald Acheson και άλλων (Shah, & Masgur, 2011:22).

Η μικροδιδασκαλία αναπτύχθηκε με σκοπό τη σύνδεση μεταξύ θεωριών διδασκαλίας και πρακτικής, κάτι που έλειπε από τις παραδοσιακές μεθόδους διδασκαλίας και εκπαίδευσης (Wilkinson, 1996).

Αυτό οδήγησε στην ανάπτυξη μιας συστηματικής και ακριβής μεθόδου η οποία δίνει ανατροφοδότηση στον επιμορφούμενο εκπαιδευτικό.

Τα βήματα της τεχνικής μικρο-διδασκαλίας θα μπορούσαν να απεικονιστούν ως μία συνεχής διαδικασία:

Πίνακας 1: Βήματα τεχνικής μικροδιδασκαλίας

Χαρακτηριστικό της μικροδιδασκαλίας είναι ο προσανατολισμός της σε μοντέλα διδασκαλίας, ακολουθούμενα από την προγραμματισμένη πρακτική των δεξιοτήτων και της ανατροφοδότησης. Σύμφωνα με τους Fuller & Manning (1973 όπως αναφέρεται στο Comford, 1996:83) η επανάληψη μιας βιντεοσκοπημένης μικροδιδασκαλίας εισάγει στοιχεία αυτοαξιολόγησης τόσο για τον εκπαιδευτικό που την πραγματοποιεί όσο και για τα μέλη της ομάδας των συνεκπαιδευόμενων.

2. Οι μικροδιδασκαλίες στο πλαίσιο της αρχικής εκπαίδευσης και της συνεχιζόμενης επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών

Σύμφωνα με τον Comford (1996) οι αλλαγές στην τεχνολογία και η εμφάνιση εμπειρικών επικυρωμένων μοντέλων (τα οποία παρέχουν με τη χρήση μικροδιδασκαλιών, καθοδήγηση για την εξασφάλιση υψηλής ανάπτυξης διδακτικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων) δημιούργησαν τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ευρύτερη και πιο παραγωγική αξιοποίηση των διαδικασιών μικροδιδασκαλίας στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών ενηλίκων (Comford, 1996: 91).

Έτσι οι μικροδιδασκαλίες απετέλεσαν ένα μέσο για την υπέρβαση του χάσματος μεταξύ θεωρίας και πράξης που παρατηρείται σήμερα στην εκπαίδευση εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών ενηλίκων (Φραγκούλης,2011).

Σύμφωνα με τους (Καψάλη & Βρεττό,2002:64), θεμελιακές αρχές της μικροδιδασκαλίας θεωρούνται οι εξής:

- Η εκμάθηση του τρόπου διδασκαλίας είναι δυνατή και μπορεί να διδαχθεί.
- Θεωρία και άσκηση δεν αποκλείουν η μία την άλλη, αλλά συνυπάρχουν και αλληλοϋποστηρίζονται.
- Η άσκηση σε ευρύτερες καταστάσεις είναι δυσκολότερη από ό,τι η άσκηση μεμονωμένων και εξειδικευμένων δεξιοτήτων.
- Η μικροδιδασκαλία εφαρμόζεται άσχετα από το περιεχόμενο διδασκαλίας.

Σύμφωνα με τους (Kilic, 2010:82. Καλοκύρη, Κόκκο & Φραγκούλη,2015), η μέθοδος της μικροδιδασκαλίας βοηθά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως:

- προετοιμασίας του σχεδίου μαθήματος,
- επιλογής του αντικειμένου διδασκαλίας,
- επιλογής των διδακτικών στόχων,
- επιλογής κατάλληλων δραστηριοτήτων,
- επιλογής κατάλληλων εκπαιδευτικών τεχνικών,
- επιλογής κατάλληλων μέσων διδασκαλίας,
- ισότιμης επικοινωνίας μεταξύ των μελών της εκπαιδευόμενης ομάδας,
- χρήσης ποικίλων τεχνικών αξιολόγησης.

Στη χώρα μας η μικροδιδασκαλία σε ευρεία κλίμακα ως τεχνική επιμόρφωσης εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών ενηλίκων χρησιμοποιήθηκε: α) στην ΑΣΠΑΙΤΕ για την προετοιμασία των μελλοντικών εκπαιδευτικών, β) στο πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών Ενηλίκων (Κόκκος & συν,2008), γ) στο πλαίσιο του Μείζονος Προγράμματος Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών (Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης, 2011), δ) στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου «Εκπαίδευση Ενηλίκων», ε) στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας στην Κατεύθυνση: «Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση», στ) στο πλαίσιο του Προγράμματος Επιμόρφωση Επιμορφωτών ΠΕΚ Πάτρας στο πεδίο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων.

3. Οριζόντιες ικανότητες

Σε έναν κόσμο που συνεχώς αλλάζει, όπου ο παγκόσμιος ανταγωνισμός ενισχύεται και οι δημογραφικές αλλαγές ακολουθούν σε ταχύτητα την τεχνολογική πρόοδο, η ανάπτυξη των κατάλληλων ικανοτήτων αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για κάθε εκπαιδευτικό σύστημα (European Commission, 2008. Παυλάκης,2017). Η δημιουργία κοινωνιών της γνώσης αποτελεί το επίκεντρο των πολιτικών διεθνώς, καθώς διαφαίνεται ότι η εξειδικευμένη γνώση μετατρέπεται γρήγορα σε παρωχημένη γνώση (Cedefop, 2010). Όσοι αποφοιτούν από την

τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι σημαντικό να κατανοήσουν πώς μαθαίνουν, πώς θα συνεχίσουν να μαθαίνουν και πώς αυτό θα το διαχειριστούν και θα το αναγνωρίσουν, ως μια διεργασία που θα συνεχίσει σε όλη τους τη ζωή. Η σημερινή κοινωνία θέτει πολλές προκλήσεις στον άνθρωπο, καθώς αυτός διαπιστώνει ότι πολλές, απλές άλλοτε, πλευρές της καθημερινότητάς του, σήμερα καθίστανται ιδιαίτερα πολύπλοκες.

Η ικανότητα αναφέρεται σε ένα πιο πλατύ σχεδιασμό που ξεπερνά τον ατομικό παράγοντα και μεταφέρεται σε ένα υψηλότερο επίπεδο, στο οποίο η διάδραση με τους άλλους είναι απαραίτητη. Γενικότερα, η ικανότητα σχετίζεται με την αντιμετώπιση συγκεκριμένων καταστάσεων από το άτομο ολοκληρώνοντας συγκεκριμένες «εργασίες» που αφορούν μία πληθώρα παραγόντων όπως η συμπεριφορά, οι αξίες, τα κίνητρα, οι διαφορετικοί τύποι γνώσεων και οι δεξιότητες (Δούκα, 2017). Πολύ κοντά σε αυτήν την εννοιολογική προσέγγιση είναι ο ορισμός από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα που αναγνωρίζει στον όρο ικανότητα ένα συνδυασμό γνώσεων, δεξιοτήτων, συμπεριφορών σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο (Ευρωπαϊκές Κοινότητες, 2007).

Κατά τον Shippmann (2000), η ικανότητα αποτελεί μία τυποποιημένη απαίτηση, προκειμένου ένα άτομο να εκτελεί *υπεύθυνα και αυτόνομα* κάποια προκαθορισμένη εργασία/έργο ή λειτουργία. Η ικανότητα βασίζεται σε ένα συνδυασμό γνώσεων, δεξιοτήτων και συμπεριφορών (προσωπικών, κοινωνικών στο περιβάλλον εργασίας). Η αποτελεσματικότητα της συνδυασμένης εφαρμογής αυτών στην πράξη καθορίζει και το επίπεδο της ικανότητας.

Σύμφωνα με το ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς για τις οριζόντιες ικανότητες, η ικανότητα είναι κάτι περισσότερο από τη γνώση και τη δεξιότητα. Πιο συγκεκριμένα, αφορά στη δυνατότητα να ανταποκρινόμαστε σε σύνθετες απαιτήσεις, αξιοποιώντας γνώσεις, δεξιότητες και κοινωνικά χαρακτηριστικά (πχ συμπεριφορές, συναισθήματα, αξίες και κίνητρα) σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο Shippmann (2000). Είναι φανερό, ότι ως ικανότητα ορίζουμε ένα συνδυασμό γνώσεων, δεξιοτήτων και συμπεριφορών που εφαρμόζουμε κατάλληλα σε κάθε περίπτωση (Ευρωπαϊκές Κοινότητες, 2007). Η Κοινωνία της Γνώσης αυξάνει τις απαιτήσεις σε οριζόντιες ικανότητες, στην προσωπική, τη δημόσια και την επαγγελματική ζωή. Είναι φανερό ότι χρειαζόμαστε ένα ευρύ φάσμα ικανοτήτων για να μπορέσουμε να ανταποκριθούμε στις απαιτήσεις που παρουσιάζει το περιβάλλον στο πλαίσιο του οποίου ζούμε. Πολλοί οργανισμοί έχουν προσπαθήσει να καταγράψουν και να δημιουργήσουν μοντέλα περιγραφής και κατάταξης των ικανοτήτων αυτών. Ένας εκτενής κατάλογος ωστόσο θα είχε περιορισμένη πρακτική εφαρμογή. Είναι σημαντικό να επιλέξουμε ένα πλαίσιο που θα περιλαμβάνει σημαντικές ικανότητες, που εξυπηρετούν πολλαπλές πλευρές της ζωής και δίνουν πραγματικό νόημα, σε όσους θα κληθούν να τις αναπτύξουν.

Ο ΟΟΣΑ, στην προσπάθειά του να ορίσει με μεθοδικό και συστηματικό τρόπο ένα τέτοιο πλαίσιο θέτει ως κριτήρια για κάθε οριζόντια ικανότητα τα εξής:

- να συμβάλλει στην ανάπτυξη αποτελεσμάτων που έχουν αξία για τα άτομα και τις κοινωνίες.

- να βοηθά τα άτομα να ανταποκρίνονται με επιτυχία σε ένα ευρύ φάσμα των δραστηριοτήτων τους.
- να αναπτύσσουν τα άτομα ικανότητες συνεργασίας, επίλυσης προβλημάτων και ενσυναίσθησης.
- να αναπτύσσουν μεταγνωστικές ικανότητες καθώς και ικανότητες κριτικής σκέψης.

Στο πλαίσιο των μικροδιδασκαλιών παρέχεται στους εκπαιδευτικούς η δυνατότητα να βελτιώσουν τόσο τις ατομικές διδακτικές τους συμπεριφορές όσο και να διαμορφώσουν τη διδακτική τους ταυτότητα. Παράλληλα τους δίνεται η ευκαιρία να αναπτύξουν ποικίλες δεξιότητες, αλλά και να καλλιεργήσουν οριζόντιες ικανότητες, όπως: 1) επικοινωνίας στη μητρική γλώσσα, 2) επικοινωνίας σε ξένες γλώσσες, 3) μαθηματική ικανότητα και βασικές ικανότητες στην επιστήμη και την τεχνολογία, 4) ψηφιακή ικανότητα, 5) μεταγνωστικές ικανότητες (Learning to learn), 6) κοινωνικές ικανότητες και ικανότητες που σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη, 7) πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα και 8) πολιτισμική συνείδηση και έκφραση (European Commission 2005).

4. Ανάπτυξη οριζόντιων ικανοτήτων στο πλαίσιο των μικροδιδασκαλιών

Ευκαιρίες για την ανάπτυξη οριζόντιων ικανοτήτων προσφέρονται σε όλα τα στάδια υλοποίησης των μικροδιδασκαλιών (σχεδιασμό, υλοποίηση και αξιολόγηση), καθώς στόχος τους δεν είναι μόνο η βελτίωση της διδακτικής πράξης των εκπαιδευτικών, αλλά και η ανάπτυξη από μέρους τους των απαραίτητων δεξιοτήτων για την αποτελεσματικότερη άσκηση του διδακτικού τους έργου.

Στην εργασία παρουσιάζονται ενδεικτικά και ανά κατηγορία των οριζόντιων ικανοτήτων ορισμένες δραστηριότητες, οι οποίες είναι δυνατό να αναπτυχθούν στο πλαίσιο υλοποίησης των μικροδιδασκαλιών.

4.1. Για την επικοινωνία στη μητρική και στις ξένες γλώσσες

- Εξηγούμε στον εκπαιδευτικό ποια σημεία του σχεδίου της διδασκαλίας του δεν είναι ξεκάθαρα καθώς δεν γίνεται σωστή χρήση της γλώσσας ή δεν διατυπώνονται με σαφήνεια ο σκοπός οι στόχοι και το περιεχόμενο της μικροδιδασκαλίας.
- Προτείνουμε σχέδια μαθήματος και άρθρα που θα του δώσουν παραδείγματα ορθής διατύπωσης των σκοπών και των στόχων της μικροδιδασκαλίας.
- Ζητάμε από τον εκπαιδευτικό να αναζητήσει και εκείνος σχέδια μαθήματος και να αξιολογήσει την ορολογία και τον τρόπο που αυτή χρησιμοποιείται για να εξυπηρετήσει τους στόχους της μικροδιδασκαλίας.
- Οργανώνουμε μικρές ομάδες εκπαιδευτικών για να αξιολογήσουν τη χρήση της ορολογίας του αντικειμένου στο πλαίσιο της μικροδιδασκαλίας.

- Παρόμοιες ενέργειες μπορούμε να κάνουμε και για κείμενα που είναι γραμμένα σε κάποια ξένη γλώσσα (όταν το αντικείμενο του μαθήματος έχει μεγάλο μέρος βιβλιογραφίας στη συγκεκριμένη γλώσσα).
- Ζητάμε από τους εκπαιδευτικούς να συντάξουν ένα γλωσσάριο που θα περιλαμβάνει τη βασική ορολογία του μαθήματος στα ελληνικά και στα αγγλικά (ή στη γλώσσα που απαιτείται από τη βιβλιογραφία).
- Ζητάμε από τους εκπαιδευτικούς να παρουσιάσουν ένα σχέδιο μαθήματος ώστε να βοηθήσουν την υπόλοιπη ομάδα να κατανοήσει δυσνόητες έννοιες ή έννοιες που δεν έχουν διατυπωθεί σωστά στο σχέδιο της μικροδιδασκαλίας.

4.2. Για την μαθηματική ικανότητα και τις βασικές ικανότητες στην επιστήμη και την τεχνολογία

- Αποστέλλουμε στην ομάδα των εκπαιδευτικών κάποιο διάγραμμα ή έρευνα που αφορά το αντικείμενο της μικροδιδασκαλίας και ζητάμε να ερμηνεύσουν τα αριθμητικά δεδομένα.
- Παρουσιάζουμε στους εκπαιδευτικούς μια έρευνα σχετικά με το αντικείμενο της μικροδιδασκαλίας και θέτουμε κριτικά ερωτήματα για να κατανοήσουν σε βάθος τι σημαίνουν οι αριθμοί και πώς συνδέονται με τον ορθό τρόπο διεξαγωγής της μικροδιδασκαλίας.

4.3. Για την ψηφιακή ικανότητα

- Χωρίζουμε τους εκπαιδευτικούς σε ομάδες και ζητάμε να κάνουν μια έρευνα στο διαδίκτυο σχετικά με ένα θέμα που διαπραγματεύονται στο πλαίσιο της μικροδιδασκαλίας και να αξιολογήσουν τις πηγές πληροφοριών που εντόπισαν. Στη συνέχεια ζητάμε από κάθε ομάδα να παρουσιάσει τα αποτελέσματα της έρευνας με κάποιο ηλεκτρονικό μέσο και να σχολιάσει τα αποτελέσματα των υπόλοιπων ομάδων.
- Ζητάμε από τους εκπαιδευτικούς να επισκεφθούν αποθετήρια διδακτικών σεναρίων και να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές στον τρόπο προσέγγισης του περιεχομένου των μικροδιδασκαλιών.
- Ζητάμε από τους εκπαιδευτικούς να αναζητήσουν στο διαδίκτυο κοινότητες μάθησης που ασχολούνται με το αντικείμενο του μαθήματος και να διερευνήσουν τις τάσεις στις συζητήσεις τους.

4.4. Για τις μεταγνωστικές ικανότητες

- Ζητάμε από τους εκπαιδευτικούς να αξιολογήσουν ο ένας την μικροδιδασκαλία του άλλου και να αναφέρει τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία που εντοπίζει.

- Ζητάμε από τους εκπαιδευτικούς να αξιολογήσουν οι ίδιοι τις μικροδιδασκαλίες τους.
- Ζητάμε από τους εκπαιδευτικούς να αναφέρουν τους λόγους για τους οποίους επέλεξαν να διδάξουν τη συγκεκριμένη θεματική ενότητα.
- Συζητάμε με τους εκπαιδευτικούς ποια είναι τα πιθανά εμπόδια που θεωρούν πως θα αντιμετωπίσουν στο πλαίσιο της μικροδιδασκαλίας και τους τρόπους με τους οποίους θεωρούν πως θα τα ξεπεράσουν.

4.5. Για τις κοινωνικές ικανότητες και ικανότητες που σχετίζονται με την έννοια του πολίτη

- Συζητάμε με τους εκπαιδευτικούς ποιες είναι οι προεκτάσεις του αντικειμένου της μικροδιδασκαλίας σε σχέση με το ευρύτερο κοινωνικό-οικονομικό και εργασιακό περιβάλλον.
- Ζητάμε από τους εκπαιδευτικούς να διερευνήσουν τον τρόπο με τον οποίο οι γνώσεις και οι δεξιότητες που αποκτούν μέσα από την υλοποίηση μικροδιδασκαλιών μπορεί να επηρεάσει θετικά την προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη.

4.6. Για το αίσθημα πρωτοβουλίας και επιχειρηματικότητας

- Ζητάμε από τους εκπαιδευτικούς να διαμορφώσουν μια κλείδα παρατήρησης για την αποτύπωση των δυνατών και των αδύνατων σημείων των μικροδιδασκαλιών τους.
- Ζητάμε από τους εκπαιδευτικούς να επιλύσουν ένα πρόβλημα που παρατηρείτε συχνά κατά τη διαδικασία υλοποίησης των μικροδιδασκαλιών φροντίζοντας για την ανάθεση των επιμέρους εργασιών και την αξιοποίηση όλων των δεδομένων που μπορούν να συμβάλλουν στην επίλυσή του.

4.7. Για την πολιτιστική γνώση και έκφραση

- Ζητάμε από τους εκπαιδευτικούς να εντοπίσουν και να παρουσιάσουν τη σύνδεση του αντικειμένου της μικροδιδασκαλίας με τον πολιτισμό και τα επιτεύγματά του διαχρονικά.
- Εντοπίζουμε και παρουσιάζουμε στους εκπαιδευτικούς έργα τέχνης που συνδέονται με το αντικείμενο της μικροδιδασκαλίας.
- Οργανώνουμε επισκέψεις σε μέρη πολιτισμού που θα εμπλουτίσουν τη μαθησιακή εμπειρία των εκπαιδευτικών σε σχέση με το αντικείμενο της μικροδιδασκαλίας.

5. Συμπεράσματα

Η ανάγκη για ανάπτυξη και εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού σε *οριζόντιες ικανότητες* ισχυροποιείται και αποτελεί μόνιμη αναζήτηση στον τομέα ανάπτυξης ανθρωπίνων πόρων. Ο αποτελεσματικός εκπαιδευτικός εκτός από εξειδικευμένες επιστημονικές και επαγγελματικές γνώσεις πρέπει να διαθέτει και μια σειρά από *οριζόντιες ικανότητες (συνεργασίας, δημιουργικότητας, προσαρμοστικότητας, ανάληψης πρωτοβουλιών, ηγεσίας, οργάνωσης, επικοινωνίας μέσω ηλεκτρονικών μέσων)*.

Οι ικανότητες αυτές μπορούν να αναπτυχθούν σε σημαντικό βαθμό και μέσα από την πραγματοποίηση μικροδιδασκαλιών, καθώς ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και η αξιολόγησή τους αποτελεί μια συνολική δραστηριότητα στο πλαίσιο της οποίας οι συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν ποικίλες ικανότητες.

Για τον έλεγχο της ποιότητας των οριζόντιων ικανοτήτων που αναπτύσσονται στο πλαίσιο υλοποίησης των μικροδιδασκαλιών, είναι απαραίτητη η ύπαρξη δεικτών μέτρησης και συστημάτων διαχείρισης ολικής ποιότητας. Η εξασφάλιση υψηλής ποιότητας στις μικροδιδασκαλίες αποτελεί άμεσο ζητούμενο από όλους τους εμπλεκόμενους σε αυτές (σχεδιαστές, εκπαιδευτικούς, επόπτες- αξιολογητές), καθώς οι συμμετέχοντες έχουν συγκεκριμένες ανάγκες, προσδοκίες και υψηλές απαιτήσεις.

Βιβλιογραφία

- Cedefop (2002). *Κατάρτιση και Μάθηση με Στόχο την Απόκτηση Ικανοτήτων: Περίληψη των Κυριότερων Σημείων*. Thessaloniki: CEDEFOP.
- Cedefop (2010b). Skill mismatch in Europe. *Briefing Note 9023*. Thessaloniki: CEDEFOP.
- Comford, I. R. (1996). Is There a Role for Microteaching in the 1990s? Asia-Pacific, *Journal of Teacher Education*, Volume 24, 83 – 93.
- Δούκα, Α. (2017). *Καλλιέργεια ήπιων δεξιοτήτων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση μέσω των φιλολογικών μαθημάτων*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Παιδαγωγικό Τμήμα, Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής Τεχνολογικής Εκπαίδευσης.
- European Commission (2014). EU Skills Panorama. Analytical highlight. Focus on Adult Learning. Retrieved on 14/12/2016 from http://skillspanorama.Cedefop.europa.eu/sites/default/files/EUSP_AH_AdultLearning_2.pdf
- European Commission (2005). *Recommendation of European Parliament and of the Council on key competences for lifelong learning*, Brussels: European Commission
- Ευρωπαϊκή Κοινότητα,(2007). *Βασικές Ικανότητες για τη Δια Βίου Μάθηση: ένα Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*.
- European Commission (2008). *The Bordeaux communiqué on enhanced European cooperation in vocational education and training. Communiqué of the European*

Ministers for Vocational Education and Training, the European social partners and the European Commission, meeting in Bordeaux on 26 November 2008 to review the priorities and strategies of the Copenhagen process. Brussels: European Commission.

- Φραγκούλης, Ι.(2011). *Πρακτικές Ασκήσεις Διδασκαλίας, Σημειώσεις Διδακτικής*, Ηράκλειο: ΑΣΠΑΙΤΕ.
- Jarvis, P. (2004). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση: θεωρία και πράξη* (μτφρ. Αλεξ. Μανιάτη), Μεταίχμιο, Αθήνα.
- Καλοκύρη, Β., Κόκκος, Α.& Φραγκούλης, Ι. (2015). *Σχεδιασμός και ανάπτυξη διδακτικών ενοτήτων για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων*, Αυτοέκδοση, Ηράκλειο Κρήτης.
- Καψάλης, Α. & Βρεττός, Ι. (2002). *Μικροδιδασκαλία και άσκηση διδακτικών δεξιοτήτων*. Αθήνα: Ατραπός.
- Kilic, A.(2010).Learner-Centered Micro-Teaching in Teacher Education, *International Journal of Instruction, January*, Volume 3, 77 – 100.
- Κόκκος, Α.(2005). *Μεθοδολογία εκπαίδευσης ενηλίκων*, τόμος Α, ΕΑΠ, Πάτρα.
- Κόκκος, Α & συν.(2008). *Εκπαιδύοντας τους εκπαιδευτές ενηλίκων. Μελέτη Αξιολόγησης*. Αθήνα: Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων.
- Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης. (2011).*Βασικό Επιμορφωτικό Υλικό: Τόμος Α: Γενικό Μέρος*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Παπαδάκης, Σ. & Φραγκούλης, Ι. (2005). Η ανάπτυξη Κοινωνικών Ικανοτήτων και η απόκτηση Κοινωνικών Δεξιοτήτων στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης, στην Κοινωνία της Πληροφορίας: Διαμόρφωση Δεικτών Ποιότητας για την αξιολόγησή τους, στο: *Πρακτικά 2^{ov} Επιστημονικού Συνεδρίου Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων*, Επιστημονική Ένωση Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Αθήνα.
- Pavlakis, E. (2017).*Developing Key Competences in Learning Organizations, as a factor of creating organizational culture*, Dissertation, School of Humanities, Hellenic Open University.
- Shah, H. & Masrur, R. (2011). Impact Of Micro Teaching Skills On The Performance Of Primary School Teachers, *Journal of Research*, Volume 27, 15-29.
- Shippmann, J. S., Ash, R. A., Battista, M., Carr, L., Eyde, L. D., Hesketh, B., Kehoe, J., Pearlman, K., and Sanchez, J. I. (2000). The practice of competency modeling, *Personnel Psychology*, 53, 703-740.
- Wilkinson, A. (1996). Enhancing Microteaching Through Additional Feedback From Preservice Administrators, *Teaching & Teacher Education*, Volume 12, 211 – 221.